

ПОВІДОМЛЕННЯ ТА РЕЦЕНЗІЇ

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СУДОВО-МЕДИЧНИХ ЕКСПЕРТІВ ІЗ СУДОВОЇ ОДОНТОЛОГІЇ

Євген Костенко

Ужгородський національний університет МОН України, м. Ужгород, Україна

Для лікарів судово-медичних експертів більшості бюро СМЕ України (танатологів і криміналістів) у термін 03.11-14.11. 2025 р. був проведений цикл тематичного удосконалення "Особливості комплексної одонтологічної експертизи військовослужбовців у військовий час". Професійну підготовку здійснювали викладачі Науково-навчального центру судової стоматології, медичного права та рентгенології ДВНЗ "Ужгородський національний університет" (Костенко Є.Я., Гончарук Хомин М.Ю., Брехлічук П.П., Ньорба-Бобиков М.М.), за очною і заочною (дистанційною) формою навчання. Реалізація навчання відбулася за організаційної та фінансової підтримки благодійного фонду «R.T. Weatherman Foundation».

В організації циклу також приймали участь науково-педагогічні працівники кафедри клінічної патології та судової медицини НУОЗ України імені П.Л. Шупика.

Програма підготовки включала: 1) історичний опис розвитку судової одонтології, у тому числі й міжнародної організації судової стоматології (IOFOS); 2) ознайомлення з методиками, які застосовуються у сфері судової стоматології і клінічній практиці; 3) ознайомлення з методиками кодування стоматологічного статусу відповідно до стандартів DVI Interpol; 4) висвітлення основних принципів R-діагностики в стоматології; 5) обговорення травматологічних аспектів уражень щелепно-лицевої ділянки; 6) діджиталізація та штучний інтелект в судовій одонтології та ін. Опрацювання практичних навичок з ідентифікації включало пробне зіставлення інтраоральних прицільних знімків і ортопантомограм, які були зроблені в ННЦ персонально кожному слухачу циклу у перший день навчання та заповнення бланків із застосуванням методики кодування стоматологічного статусу відповідно до стандартів DVI Interpol. Окрім цього, практична частина циклу включала роботу з архівним матеріалом ННЦ стосовно невпізнаних тіл (останків) загиблих (померлих) осіб в умовах збройного конфлікту. На завершення циклу тематичного удосконалення слухачі отримали сертифікати з балами БПР.

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНИЙ ЦЕНТР «СУДОВА МЕДИЦИНА» В ІФНМУ

Наталія Козань

Івано-Франківський національний медичний університет МОЗ України, м. Івано-Франківськ, Україна

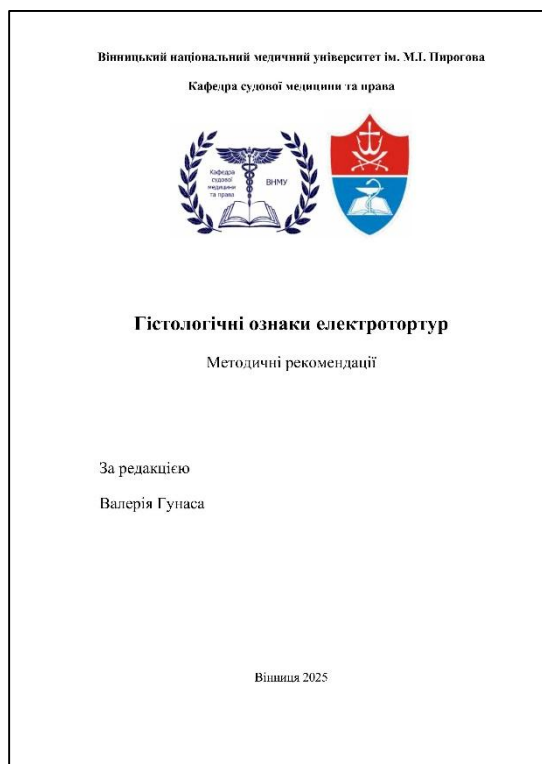
На базі кафедри судової медицини, медичного та фармацевтичного права Івано-Франківського національного медичного університету (завідувач кафедри – PhD, доцент Юлія Коцюбинська) створено та функціонує навчально-практичний центр «Судова медицина», призначений для фахової підготовки студентів-медиків, а також здобувачів фахової передвищої освіти. Центр забезпечує відпрацювання ключових практичних навичок: опису тілесних ушкоджень, роботи з цифровими методами ідентифікації, моделювання експертних ситуацій, дотримання міжнародних стандартів судово-медичної експертизи.

В умовах повномасштабної війни його діяльність набуває особливої значущості: студенти отримують компетентності, необхідні для участі в ідентифікації загиблих, документуванні воєнних злочинів і забезпеченні належної експертної допомоги у надзвичайних ситуаціях. Центр сприяє формуванню покоління лікарів, здатних працювати за сучасними протоколами та ефективно реагувати на виклики воєнного часу.

РЕЦЕНЗІЯ

на методичні рекомендації Валерія Гунаса
«Гістологічні ознаки електротортур»

Методичні рекомендації «Гістологічні ознаки електротортур», які складені на основі публікацій данських дослідників (1983, 1984, 2006) та звіту турецьких лікарів 1995 року, призначені для слухачів циклів спеціалізації з «судово-медичної гістології» та рекомендовані до впровадження у бюро судово-медичної експертизи, тобто пропонуються як настанова до судово-медичного гістологічного дослідження, що представлена в електронному вигляді. Хоча методичні рекомендації складені одноосібно, укладач вказав, що вони складені за його редакцією, що є незрозумілим. Не можна вважати логічним те, що вступу передує розділ «Методи забарвлення», в якому, однак, вказаний лише перелік барвників без методик

забарвлення кожним з них.

У вступі (передмові) є посилання на літературне джерело, яке не потрапило до списку використаних джерел. У той же час у тексті немає посилань на літературні джерела, які наведені у розділі «Використані літературні джерела», що є неприйнятним, оскільки незрозуміло, на яке джерело спирається укладач. Викликає подив назва методичних рекомендацій, оскільки термін торттури відсутній у правових актах нашої держави, а слова електроторттури, яке напевно вигадане укладачем з іншомовного словосполучення «electrical torture», в українській мові не існує. Якщо взяти до уваги, що запозичене з англійської слово торттури у певному сенсі вважається еквівалентом українському слову катування, назву методичних рекомендацій не можна вважати вдалою, оскільки правове національне та міжнародне визначення катування передбачає встановлення умислу в діях особи, тобто є питанням права за межами компетенції судово-медичного експерта. Ніяких морфологічних ознак, зокрема гістологічних, за якими можна встановити саме *навмисність* (тобто умисел) заподіяння сильного болю або страждань шляхом застосування електричного струму чи інших травматичних чинників, не існує. Складається враження, що укладач не добре розуміється у межах компетенції судово-медичного експерта і досить вільно використовує терміни та поняття, які мають чітке правове визначення.

У розділі «Терміни та поняття» містяться визначення загальновідомих зі шкільного курсу фізики понять і вони є надлишковими, оскільки у подальшому

тексті не використовуються (сила, напруга, опір, потужність струму, електричний заряд), проте, не надано визначення термінів анод, катод, змінний струм та одиниці його вимірювання, на які посилається укладач.

Автор наводить міжнародні правові акти, які стосуються катувань, однак не вказує якою міжнародною інституцією вони затверджені, які з них імплементовані у національне законодавство України і яким чином вони регламентують мікроскопічні дослідження уражень електричним струмом в судово-медичних установах України. Проте, укладач не згадує про «Istanbul Protocol» (Professional training series No. 8/Rev. 2, 2022p.), якій містить посилання на застосування електричного струму у катуваннях (розділ V, частина E, рубрика 5, пункт 450).

У розділі «Особливості мікроскопічної картини» викладені лише текстові дані без наочних зображень мікроскопічного поля, що значно погіршує сприйняття інформації. Проте, якісні кольорові зображення за тематикою методичних рекомендацій представлені у виданні «Dermatological findings after alleged torture. Torture.», яке укладач зазначає у списку використаних ним літературних джерел, однак не наводить жодного малюнку з нього. Запозичений з Вікіпедії малюнок «Везикулярні ядра» (не випадок електротравми)...» не ілюструє сутності цього морфологічного прояву у наведених дослідженнях і, фактично, вносить плутанину у розумінні цього явища. «Класичний» патоморфологічний феномен – везикулярні ядра, зустрічаються в різних органах і тканинах, клітини яких знаходяться в активній або агресивній фазі росту (онкологічні захворювання), що, за відсутності інших ознак впливу електрики, не дозволяє сплутати їх з контактними ураженнями шкіри. Данські вчені визначили комплекс характерних ознак у шкірі свиней внаслідок дії електрики, серед яких окремі ознаки «білий некроз» та «везикулярні ядра». «Білий некроз» – клітини епідермісу з білою гомогенною цитоплазмою та темними («тіньовими») ядрами, які мають овальну або звужену форму з дифузно розподіленим хроматином. «Везикулярні ядра» – клітини епідермісу з гомогенною еозинофільною цитоплазмою, великі ядра яких неправильної форми з чіткими контурами, хроматин крупнозернистий або відсутній («прозора нуклеоплазма»). Проте, укладач представив вказані окремі ознаки єдиною характерною комплексною ознакою «везикулярні ядра», як це зазначено у публікації турецьких лікарів («Signs of electrical torture on the skin. TREATMENT and REHABILITATION CENTERS REPORT», 2006), які хибно інтерпретували дані з першоджерела, що викривляє розуміння морфологічних ознак контактних уражень електрикою данськими вченими. Водночас слід зазначити, що в серії робіт данських вчених (80-90-ті роки минулого сторіччя), з яких укладач навів лише дві, представлені експериментальні спостереження змін у шкірі свиней на дію не тільки електрики, але й високої температури, лугів і кислот. Науковцями були виявлені зміни в шкірі, які виникають під впливом означених чинників, а диференціальна діагностика дії кожного з них повинна ґрунтуватися на комбінації змін у шкірі. Це пов'язано з тим, що окремі діагностичні ознаки спостерігаються у шкірі при дії різних чинників. Так, ознаки «везикулярні ядра» та «білий некроз» також спостерігаються при

дії на шкіру лужних розчинів.

Рубрика «Особливості мікроскопічної картини залежно від давності ураження і типу ураження (експериментальні дані)» в розділі «Особливості мікроскопічної картини» є фактичним перекладом статті данських вчених «The morphogenesis of electrically and heat-induced dermal changes in pig skin» в журналі «Forensic Science International» (1988 р.), яка, однак, не наведена укладачем в розділі «Використані літературні джерела». На відміну від категоричних суджень укладача, дослідники при обговоренні результатів експерименту висловили застереження щодо беззаперечного перенесення результатів експериментів на шкірі свині на шкіру людини. Також науковці зазначили, що зміни шкіри в анодних ураженнях електричним струмом неспецифічні та не можуть бути диференційовані від тих, що виявлені при теплових ураженнях. У публікації «Epidermal changes in heat and electrically injured pig skin» (1982) вони також зазначили, що молоді свині (на яких проводили експериментальне дослідження) – це швидкозростаючі тварини, у яких час відновлення, ймовірно, значно відрізняється від такого у людей.

Враховуючи, що вся описова частина «Особливості мікроскопічної картини» методичних рекомендації є перекладами статей без власного досвіду дослідження, не зрозуміла прямотинісність суджень укладача щодо оцінки результатів експерименту на тваринах, як то: *«...Дані отримані експериментально на останніх можна вільно застосовувати на практиці...», «...Я однозначно вважаю, що свиняча шкіра є найкращою моделлю для досліджень людської шкіри і схожість, що існує не тільки в її будові, але і інших характеристиках, робить дослідження отримані експериментально максимально наближеними до реальних...», «...Варто відзначити – проведені експериментальні дослідження зроблені на вищому рівні...».*

З огляду на те, що процесуальне законодавство України визначає «Висновок експерта» джерелом доказів, належність і допустимість яких має ґрунтуватися на бездоганному методичному забезпеченні експертного дослідження, рекомендувати методичні рекомендації Валерія Гунаса «Гістологічні ознаки електротортур» до використання в якості навчальних матеріалів у підготовці лікарів судово-медичних експертів-гістологів та практичної настанови в експертній роботі, у представленому укладачем вигляді, не можна.

Лікар судово-медичний експерт
вищої кваліфікаційної категорії,
д.мед.н, професор

Олександр Гуров

Лікар судово-медичний експерт
вищої кваліфікаційно категорії,
лікар судово-медичний експерт-
гістолог вищої кваліфікаційної
категорії, к.мед.н., доцент

Дмитро Гладких